

САМОГУБСТВО ЧИ САМОПОЖЕРТВА?

Самогубство як таке.

Французький письменник Альберт Камю у вступі до свого перекладу „Міф Сізіфа” писав, що „існує лише одна серйозна філософська проблема: самогубство. Роздумувати над тим, варто чи не варто прожити життя – це фундаментальне питання філософії”. Це, напевне, і одне з основних питань, яке ставить перед собою людина на різних етапах свого життя. Та особливого відтінку набирає це питання в людей, які перебувають на межі самогубства, чи є схильними до нього. Але часто, так само як і смерть, це складне питання залишає нас мовчазними.

Заповідь.

П'ята Божа заповідь говорить: „Не вбивай!”. Таким чином, кожний відповідає за власне життя, яке йому дарував Господь. Християнська традиція завжди засуджувала самогубство. Аргументація для осудження цього акту різна. Найбільш поширеною є така, що людина собі не належить, вона лише користується тілом та життям, якими володіє Господь Бог.

Тоді, коли цивілізація і людина мали ще такий неістотний контроль над життям і практично жодних знань про смерть, існувала й така аргументація: хто не має контролю над своїм життям, не може мати права контролю над своєю смертю. Ця аргументація стає особливо переконливою, коли смерть стає насильницькою, тобто зорганізованою і спланованою певними органами: урядом, армією, поліцією і т.д. Тоді, дійсно, нема контролю над власним життям і, в таких обставинах, легко приходить спокуса покінчити із неволею, щоб нарешті „освободитись”. Людина, яка позбавлена життя тими, кого вона уважає „безособовим” режимом, вимагає права на свободу робити те, що захоче сама із собою, однак не змігши нічого вдіяти із своїм життям, не має його скорочувати, а повинна віддатися Тому, в якого все може – Богові, із думкою: нехай буде Його воля. На користь можливості самому собі відібрати життя, в устах окремих людей, звучать слова, які заперечує п'ята Божа заповідь: якщо Бог дав мені життя, то чому я не можу з ним робити те, що захочу? Те, що віддане, вже належить тому, кому дане.

Самогубство як пошук свободи.

Суїцидна логіка протиставляється логіці Церкви. Самогубство найчастіше є відмовою від смертного життя на користь смерті, яка дарує свободу. В кожному „свідомому” самогубстві є воля не бути більше людиною, а стати своєрідним „безмежним Богом”. Цей стан є фактичною основою для відхилення Церквою самогубства.

Жак і Раїса Марітен (французькі філософ і письменниця) запізналися на Сорбоні, і після шлюбу хотіли відібрати собі життя, шукаючи шляхів для визволення духу. Тільки розмови із Леоном Блуа – іншим французьким письменником зблиснів їм промінь надії, а потім впевненість, що свобода знаходиться в тілі, яке сотворив Господь Бог. І дійсно вони не тільки змінили думку, але повернулися до християнства і багатьом інтелектуалам допомогли знайти шлях до свого Сотворителя.

Крім того, самогубство суперечить природному покликанню людини захищати і продовжувати життя. Воно принижує любов до ближнього, приводить до неприродного розриву родинних, національних і людських зв'язків по відношенню до яких кожен з нас несе певну відповідальність.

Церква і самогубство.

Сьогодні Греко-католицька, Римо-католицька Церкви та традиційні протестанські церковні громади, пройшовши значний еволюційний шлях, стали більш відкритими до питання самогубства і до самих самогубців. Очевидно, що, навіть, серед християн відношення до самогубства стає більш виразним, із причини, що різні самогубства можуть мати різні значення, а остання думка людини в секунді смерті відома тільки одному Богові. Теж у Православній Церкві є певна відкритість у цьому питанні висловлена наприклад думкою Лева Оптинського, коли учень підійшов до нього за порадою, чи він може молитися за батька-самогубця. Відповідь старця була, що Бог всемілостивий і потрібно, щоб праведні молилися за грішників, а решта все залежатиме від Його волі. Так, що рідні повинні молитися під проводом мудрого священника за душу померлого.

Різні Церкви по-різному відносяться до церковних похоронів самогубців, однак ніхто не забороняє за нього молитися самому, спочатку очистившись із власних гріхів, щоб ця молитва була почута Господом. Зовнішній обряд є менш важливий ніж Сповідь рідного, який в приватний та глибокий спосіб сам навертається в імені погиблого родича.

Не можна судити самогубця.

Ще одна треба згадати важне міркування щодо самогубців. Французький святець Іван Віаней про тих, хто здійснив самогубство, образно говорив, що є ще можливість покаятися між мостом і водою, і про цю останню думку людини ніхто не буде знати, окрім самого Бога. Для цього, напр. Греко-Католицька Церква готова здійснювати обряд похорону самогубців, якщо вони залишили свідчення того, що вони б це хотіли, чи родина цьому не заперечує. Однак, врахувавши, що Канон 877 Кодексу Канонів Східних Церков подає: „Треба позбавити церковного похорону, якщо не подали перед смертю якихось ознак каяття, грішників, яким не можна дозволити його без прилюдного згіршення вірних». Хоч тут прямо не згадуються самогубці, але це також і до них відноситься, якщо відомо, що їхній вчинок становить антихристиянську акцію. Коли є сумнів, треба діяти в користь презумпції невинності і в користь людської душі для духовного піднесення членів родини і спільного добра. Це дозволяє і дає підставу для повного, за усіма канонами похорону, або на значну його частину. Ніколи не потрібно втрачати надію на Боже милосердя, яке Господь надає лише Йому (Господеві) відомими шляхами і за це Церква молиться за тих, які собі відобрали життя (Катехизм Католицької Церкви 2280-2283).

Доведення до самогубства.

Неповний загальний поділ доведень до самогубства міг би виглядати таким:

Свідомий: Алкоголізм – наркотик який себе не називає і який щорічно вбиває багатьох людей в Україні. Наркотична залежність. Голодування. Евтаназія. Дорожньо-транспортні випадки. Камікадзе. Двобій (в значенні дуелі).

Несвідомий: Депресивність, напр., через фізичні (рак мозку)

чи психічні хвороби. Сексуальна залежність. Почуття покинутості і безвихідної самотності. Важкі життєві випробування (фінансовий крах, безробіття). Проблеми старості.

Самогубство чи самопожертва.

Потрібно розрізнити смерть, яка сама собі завдається, щоб, таким чином, досягнути певну ціль, наприклад: партизани, щоб не потрапити в полон знищували себе; людина, яка чинить акт самознищення, напр., на центральній площі міста, щоб звернути увагу на якісь обставини, напр., беззаконня влади; від смерті, яка приходить внаслідок власної дії (Самсон, який забиває Філістимлян і сам вмирає (Суд. 16, 29-30); авіа-пілот, який гине, рятуючи населений пункт). Одне називається самогубством, інше самопожертвою.

Євангелист Іван (15, 13) говорить, що більшої любові ніхто не має, як той, хто життя своє віддає за друзів своїх. Священик Іван Кипріян зі Львова в 1924 році перебував в Сибірі в концентраційному таборі смерті. В тому таборі було 70 дітей, народжених по таборах і автоматично засуджених на п'ять років. Багато з них не витримували, бо були німечні. Їх потішав як міг отець Іван. За табором була клітка без даху в яку поселяли тих, які мали бути розстрілені. Між табором і кліткою був тунель. Почувши від інших в'язнів, що там поселили 20 дітей, священик Кипріян спік 22 ангеликів з цукру і попрощавшись із всіма, за дозволом полковника Калядіна пішов до дітей, щоб їх пригріти тілесно і душевно. Справа в тому, що це була зима і завірюха продовжувалась протягом 4-ох днів. Розстріл перенесено. Коли сторожі після бурі пішли до клітки, то побачили, що всі арештанти замерзли, а рука священика тримала руку дитини, і між тими руками був ангелик.

Самогубців може творити суспільство.

Окремою категорією є самогубці, які формуються з дитинства. Холодні відносини у родині, нестача любові, несправедливі учителі, поступова зневіра у власних силах – все це повільно приводить людину до стану, в якому смерть виглядає єдиним виходом, порятунком. І тут в дію вступають ближні. Все

залежить від оточення. Вчасно зауважити таку людину, зупинити. Переконати її у власній потребності. Це – справа всіх нас.

Соціальні служби, де можна було б анонімно звернутися... Напр., в Польщі колись була така радіопередача „Музика вночі“. Туди телефонували люди, яким вночі не спалося, щоб поділитися своєю бідою. Певний відсоток був таких, які стояли на порозі самогубства. Думаю, що часто дзвінок у невідомість, милий голос ведучої, спокійна музика – врешті-решт сприяли їхньому оздоровленню, зміні погляду життя.

Оскільки часом, щоб відвернути самогубство достатньо дуже малого – потиску руки, дружнього слова, ... та вміння слухати іншого. Не говорити загальних фраз: „всім тепер погано“, „не перебільшуй“, „минеться“ і т.д.

Окремою суїцидоносною обставиною може також бути державна політика і бюрократія, яка не звертається лицем до людини, і не бачить людську гідність і цінність як свій найперший пріоритет, а натомість користується людиною, як гвинтиком в т. зв. державній структурі.

Тут можна ще згадати про одну з форм страшного переродження людської свідомості, яка неодноразово в історії людства приводила не лише до поодиноких випадків, але й до масового вбивства під виглядом самогубства, – це ілюзія властимущих (політичних, фінансових, і не тільки їх), самонавіювання думок, що через репресивну систему можна зберегти своє земне царство.

Заключення.

Смерть є важливим моментом, до якого людина завжди має бути готовою, бо вона на неї тим чи іншим способом чекає і через неї має відбутися перехід до вищого стану – вічного життя в присутності Бога. Для християнина не так важливо досліджувати, яким чином людина померла, як зосередити свою увагу на гідності людини, яка створена на образ і подобу Богу. Отож пошанованим має бути як народження людини, так і гідність умирання. (М.Д.)